

SUBIECT ULTIMA NOAPTE DE DRAGOSTE, ÎNTÂIA NOAPTE DE RĂZBOI (1930)

de Camil Petrescu (1894 – 1957)

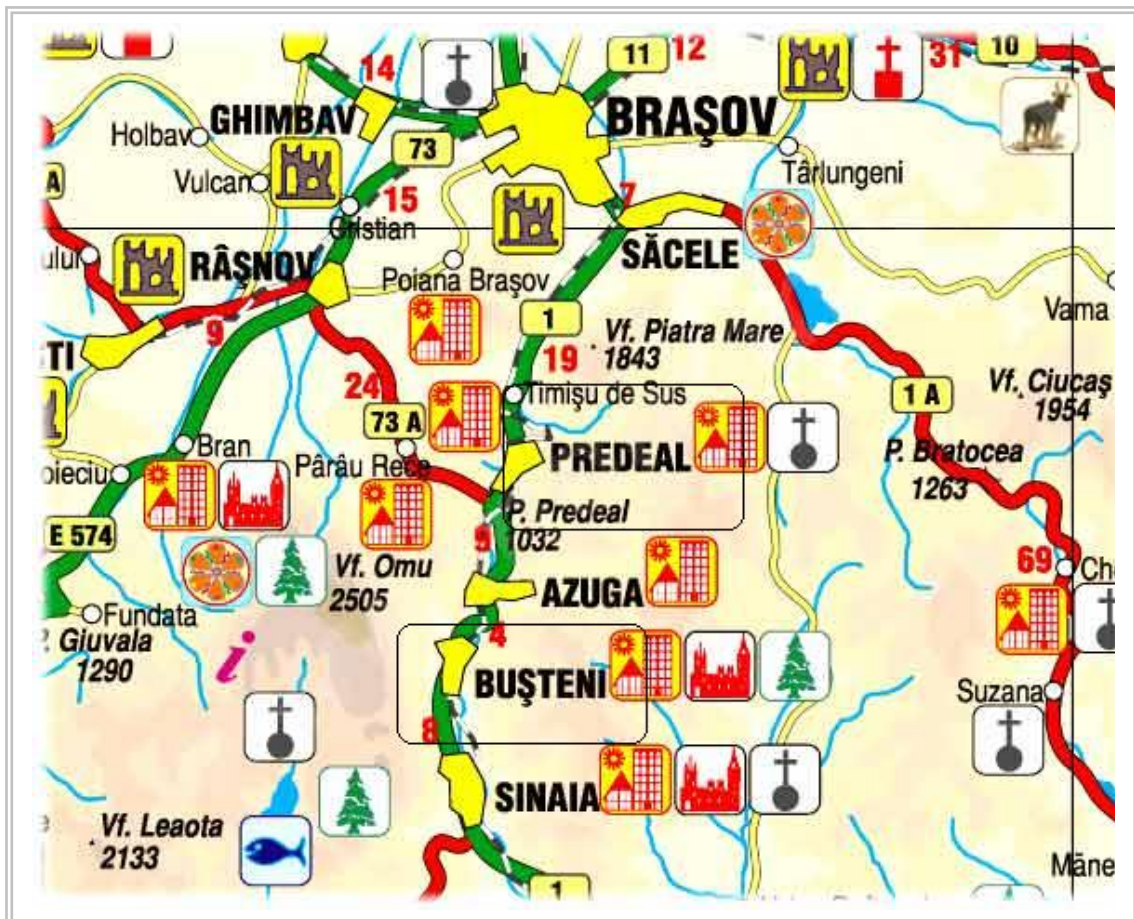
Rezumat

CARTEA ÎNTÂI

1. LA PIATRA CRAIULUI ÎN MUNTE

„În primăvara anului 1916, ca sublocotenent proaspăt, întâia dată concentrat, luasem parte, cu un regiment de infanterie din capitală, la fortificarea văii Prahovei, între Bușteni și Predeal. Niște șanțulețe ca pentru scurgere de apă, acoperite ici și colo cu ramuri și frunziș, întărite cu pământ ca de un lat de mână, erau botezate de noi tranșee și apărau un front de vreo zece kilometri”. Toate aceste tranșee măsurau un km. „Zece porci țigănești, cu boturi puternice, ar fi râmat, într-o jumătate de zi, toate întăriturile de pe valea Prahovei.“ „Gropile astea de lup erau niște gropi cât cele pe care le fac, jucându-se, copiii în nisip, iar în fund aveau bătut câte un mic țârș, ascuțit apoi ca o țeapă în sus”.

„Despre <valea fortificată> a Prahovei vorbea cu respect toată țara: parlamentul, partidele politice și presa. Ca să nu poată fi văzute din tren aceste realizări misterioase, vagoanele nu circulau decât cu perdelele trase, sau dacă nu erau perdele, cu geamurile mânjite cu vopsea albă, iar de la Sinaia, pe fiecare culoar, erau santinele cu baioneta la armă.”

La 10 mai, în același an, „eram mutat în regimentul XX, care, de un an și mai bine, se găsea pe frontieră, deasupra Dâmbovicioarei, în munți”.

„În realitate, vremea se trecea cu instrucție într-o poiană mai mărișoară, cu asalturi eroice, care nu erau departe de jocurile de copii din mahalaua Oborului, când ne împărțeam în români și turci, și năvăleam urlând unui într-altii. Știu bine că în acest timp se dădeau asigurări în parlamentul țării că <suntem bine pregătiți>, că doi ani de neutralitate <armamentul a fost pus la punct>, iar anumite persoane își luau răspunderea afirmării că

suntem gata <până la ultimul nasture, până la ultimul cartuş>, iar cu știința luptei până la cucerirea oricărei poziții, fie socotită ca inexpugnabilă.”

„Pentru mine, însă, această concentrare era o lungă deznădejde. De multe ori seara, la popotă, era destul un singur cuvânt ca să trezească răscoliri și să întărească dureri amorțite. E îngrozitoare uneori această putere a unei singure propoziții, în timpul unei convorbiri normale, ca să pornească dintr-o dată măcinarea sufletească, așa cum din zecile de combinații cu șapte litere ale unui lacăt secret, una singură deschide spre interior. În asemenea împrejurări, nopțile mi le petreceam în lungi insomnii, uscate și mistuitoare.”

În acea seară, Ștefan Gheorghidiu e răscolit nu din cauza discuțiilor de la popotă, ci pentru că încercase în zadar să obțină o permisie la Câmpulung de la comandantul batalionului.

Popota e o mică odaie sătească, unde mănâncă cei paisprezece ofițeri ai batalionului de acoperire. Se discută o întâmplare citită în ziar:

„Un proces dezbătut la curtea de jurați din București sfârșit printr-o achitare, pățimăș comentată. Un bărbat din așa-zisa societate bună și-a ucis nevasta necredincioasă și a fost absolvit de vină de către judecătorii lui.”

„Căpitanul Dimiu (...) aproba fără codire hotărârea juraților...”

- Domnule, nevasta trebuie să fie nevestă și casa, casă. Dacă-i arde de altele, să nu se mărite. Ai copii, ai necazuri, muncești ca un câine și ea să-și facă de cap? (...) Dacă eram jurat, și eu îl achitam.” (...)

„Mai surprinzător părea că opinia contrară era susținută de căpitanul Corabu, tânăr și crunt ofițer, cu școală germană, justițiar neînduplecabil, <spaima regimentului>“. El este un apărător al dragostei:

„Cu ce drept să ucizi o femeie care nu te mai iubește? N-ai decât să te desparti. Dragostea-i frumoasă tocmai pentru că nu poate cunoaște nici o silnicie. E preferință sinceră. Nu poți să-mi impui să te iubesc cu sila”.

Supărat că nu a primit permisia cerută, Ștefan Gheorghidiu intervine nepolitic:

„- Discuția d-voastră e copilăroasă și primară. Nu cunoașteți nimic din psihologia dragostei” (...)

Discutați mai bine despre ceea ce vă pricepeți.”

Ștefan Gheorghidiu iese din încăpere, după ce căpitanul Corabu e gata să-l lovească. Orișan îl urmează afară și înțelege că izbucnirea prietenului său se datorează unor sentimente refulate multă vreme. Ascultă apoi concepția despre dragoste a sublocotenentului Gheorghidiu:

„- O iubire mare e mai curând un proces de autosugestie... Trebuie timp și trebuie complicitate pentru formarea ei. De cele mai multe ori te obișnuiești, greu, la început, să-ți placă femeia fără care mai târziu nu mai poți trăi. Iubești întâi din milă, din îndatorire, din duioșie, iubești pentru că știi că asta o face fericită, îți repeți că nu e loial s-o jignești, să înșeli atâta încredere. Pe urmă te obișnuiești cu surâsul și vocea ei, așa cum te obișnuiești cu un peisaj. Și treptat îți trebuie prezența ei zilnică. Înăbuși în tine mugurii oricăror altor prietenii și iubiri. Toate planurile de viitor ți le faci în funcție de nevoile și preferințele ei. Vrei succese ca să ai surâsul ei. Psihologia arată că au o tendință de stabilizare stările sufletești repetate și că, menținute cu voință, duc la o adevărată nevroză. Orice iubire e ca un monodeism, voluntar la început, patologic pe urmă.”

Îți construiești casa pentru o femeie, cumperi mobila pe care a ales-o ea, îți fixezi deprinderile cum le-a dorit ea. Toate planurile tale de viitor până la moarte sunt făcute pentru doi inși. A plecat de acasă, și ești neconținut îngrijorat să nu i se întâmple ceva... Te străpunge ca un stilet (pumnal mic, foarte ascuțit) orice aluzie despre ea și ești nebun de fericire când, după greutăți materiale și umilințe uneori, ai izbutit să-i faci o surpriză care s-o uimească de plăcere. Ei bine, într-o zi vine femeia aceasta și-ți spune că toate astea trebuie să înceteze până mâine la ora 11,35, când pleacă la gară. Shylock n-a avut curajul să taie din spatele unui om viu exact livra de carne la care avea dreptul, căci știa că asta nu se poate. Totuși, femeia crede că din această simbioză sentimentală, care e iubirea, poate să-și ia înapoi numai partea pe care a adus-o ea fără să facă rău restului. Nici un doctor nu are curajul să despartă corpurile celor născuți uniți, căci le-ar ucide pe amândouă. Când e cu adevărat vorba de o iubire mare, dacă unul dintre amanți încearcă imposibilul, rezultatul e același. Celălalt, bărbat sau femeie, se sinucide, dar întâi poate ucide. De altminteri așa e și fumos. Trebuie să se știe că și iubirea are riscurile ei. Că acei care se iubesc au drept de viață și de moarte, unul asupra celuilalt.”

Orișan îl însoțește până acasă. Deznădăjduit, Gheorghidiu îi spune că dacă următoarea seară nu-i dă drumul pentru două zile, dezertează.

2. DIAGONALELE UNUI TESTAMENT

„Eram însurat de doi ani și jumătate cu o colegă de la universitate și bănuiam că mă înșală.

Din cauza asta, nici nu puteam să-mi dau examenele la vreme. Îmi petreceam timpul spionându-i prietenii, urmărind-o. (...) Ne luasem din dragoste, săraci amândoi, după rendez-vous-uri din ce în ce mai dese pe sălile universității și după lungi plimbări pe jos, prin toate cartierele pavate cu asfalt ale Capitalei, care erau și cele mai singuratice, pe atunci. După nunta noastră, care a fost într-un anumit fel tănuț, mi-a murit un unchi considerabil bogat, a cărui avere împărțită în cinci părți de nepot a putut să însemne pentru fiecare o adevărată răsturnare socială.”

Mama lui Ștefan trăia destul de greu, cu pensia rămasă de la soțul ei, împreună cu fiicele ei, surorile lui Gheorghidiu.

Părinții se căsătoriseră din dragoste. Rudele apropiate erau cei doi unchi, frații tatălui său. „Cel mai mare, imens de bogat și aprig de avar” era Tache Gheorghidiu. Celălalt, deputatul, cunoscut ca „om de spirit și excelent orator” era Nae Gheorghidiu. Ștefan era funcționar la Senat și câștiga doar o sută cincizeci de lei. Deși căsătorii, trăiau separat. Ela stătea cu mătușa ei și cu o colegă de universitate, care locuia în gazdă.

Ștefan o simpatizase mai mult pe colega oacheșă, pentru că lui nu-i plăceau deloc blondele. Prin aceasta o cunoscuse pe Ela. „Era atâta tinerețe, atâta frângere, atâta nesocotință în trupul bălai și atâta generozitate în ochii înlăcrimați albaștri, că a trecut biruitoare”.

Se remarca prin „neistovita bunătate pe care o risipea în jurul ei. Făcea toate lucrările mătușii ei, care era institutoare (n.n. învățătoare), prăpădea puținii bani în cadouri pentru prietene, iar pe colega ei bolnavă a îngrijit-o luni de zile ca o soră de caritate, cu o abnegație fără margini, de adolescentă. Pe când eu căutam să ascund oarecum dragostea noastră, ea ținea s-o afișeze cu ostentație, cu mândrie; încât, deși nu-mi plăcea, începusem totuși să fiu măgulit de admirația pe care o avea mai toată lumea pentru mine, fiindcă eram atât de pătimaș iubit de una dintre cele mai frumoase studente și cred că acest orgoliu a constituit baza viitoarei mele iubiri.”

„Cu ochii mari, albaștri, vîi ca niște întrebări de cleștar, cu neastâmpărul trupului tânăr, cu gura neconținut umedă și fragedă, cu o inteligență care irumpea, izvorâtă tot atât de mult din inimă cât de sub frunte, era de altfel un spectacol minunat. Izbutea să fie adorată de camarazi, băieți și fete deopotrivă, căci înfrumuseța toată viața studențească. Știau toți orele ei de cursuri și i se prețuia prezența ca a unei adevărate vedete, fragile și mici, pe vastele culoare. Făcea totul cu pasiune.”

Când Ștefan studiază problema spațiului și timpului, merge să asiste un an de zile la cursul de matematici superioare, ținut de un profesor savant, de reputație europeană. „Și ea, care nu urma decât franceza și româna, care avea oroare de matematici – fusese de două ori corigentă din cauza lor – numai ca să fim împreună, mă însoțea și asculta acum, o oră pe săptămână, serioasă și cuminte ca un cățeluș, principiile generale ale calculului diferențiat. Partea năzdrăvană era că, deși în linii generale nu înțelegea nimic desigur, după curs punea surprinzătoare întrebări despre unele detalii (...). (...) nu lipsea nici de la cursul de enciclopedia filozofiei, unde afla noutăți despre viața celulară.”

„De altfel, în scurtă vreme, a trebuit să ne mutăm împreună, pentru că nu mai puteam sta nici câteva ceasuri despărțiți unul de altul. Era o gospodărie boemă, cu prieteni și prietene, tineri, cu sărbători mici improvizate, pline de veselie și de neprevăzut. Mândria de a oferi o <masă> lua proporții de eveniment care cerea preocupări de o săptămână, excursia la Moși și ștregăria de a ne da în călușei, de a mânca floricele și a bea un țap de bere, era ... orgie. Bucuria nevastă-mi când - știind aniversările prietenilor noștri - le pregătea mici daruri, surprize, era tot atât de mare ca a lor. A fost poate vremea cea mai frumoasă din căsnicia noastră.”

De Sfântul Dumitru, unchiul cel bogat și avar, Tache, a oferit o masă mare rudelor: unchiul Nae cu soția și băiatul, mama lui Ștefan, sora cea mare cu soțul ei, cealaltă soră, nemăritată încă, Ștefan și Ela.

„Unchiul Tache locuia pe strada Dionisie într-o casă veche, mare cât o cazarmă, fără să primească pe nimeni, mai avar și mai ursuz parcă de când era atât de bolnav. Propriu-zis nu locuia decât într-o cameră, care-i slujea și de birou și de dormitor și de sufragerie, ca astfel să nu mai cheltuiască cu lumina și încălzitul, căci era foarte friguros. Era îngrijit de bătrânul Grigore, a cărui nevastă, Tudora, era și jupâneasă, și bucătăreasă.

Masa era pusă acum în sufrageria cea mare și bogată ca în zilele tinereții. Era un lux prăfuit și întunecat parcă, fiindcă mobila era lăcuită castaniu și se stacojise, iar scaunele, reci și înalte. Unchiul Tache, cu un șal pe umeri, sta în fruntea mesei, dar mai mult se uita la noi, căci nu mânca decât cartofi fără sare și macaroane la tavă.”

Unchiul Nae „era unul dintre puținii membri ai partidului liberal simpatizat nu numai de opoziție, dar chiar de gazetele de seară democratice”.

Nae era mai tânăr cu cincisprezece ani față de Tache. „Nici unul, nici celălalt nu l-au iubit” pe Corneliu, tatăl lui Ștefan. „Găseau amândoi – ei, care făcuseră avere – că fusese nepractic și nesianos. Profesor universitar, fost secretar general, publicist apreciat, murise după o viață foarte agitată, încă tânăr, lăsând bruma de avere încărcată de datorii. Nu-l putuseră ierta „că s-a însurat cu o femeie săracă.”

Cei doi frați dezaproabă viața lui Corneliu: „Își cheltuia leafa de profesor universitar ca să scoată gazete.”

La reproșul unchiului Tache că s-a însurat și el tot din dragoste, îi răspunde curajos: „drept să-ți mărturisesc, am cam început să mă împac cu ideea că tata n-a agonisit avere, ca să ne lase moștenire. Căci moștenirile acestea nu sunt totdeauna fără primejdie. De cele mai multe ori, părintele, care lasă avere copiilor, le transmite și calitățile prin care a făcut averea, un obraz mai gros, un stomac în stare să digere și ouă clocite, ceva din slujenia nevastei luate pentru averea ei, neapărat o șiră a spinării flexibilă ca nuiua (dacă nu cumva rahitismul nevastei milionare n-a înzestrat-o cu cocoasă, rigidă ca o buturugă)”.

La unchiul Nae făcuse aluzie, „căci el era însurat cu o slujenie și avea un copil urât.”

„Peste douăzeci de zile unchiul Tache era dus la cimitir cu pompă mare și austeră de către rudele îngrijorate toate”.

Testamentul conținea un codicil, adăugat pe 27 octombrie. Prin acesta îi lăsa lui Ștefan o avere „dublă decât oricărui dintre ceilalți moștenitori”.

„Ștefan primea și o vilă în împrejurimile Parisului.” Ștefan renunță la jumătate de milion în aur pentru că mama și surorile lui au trecut de partea lui Nae.

„Dar asta n-a fost ultima surpriză a acestui testament. Nevastă-mea, cu ochii ei albaștri și neprihăniți, a intervenit în discuție cu o pasiune și o îndârjire de care nu o credeam în stare. Riposta indignată, amenința, cu un fel de maturitate care mă jignează oarecum”.

Ștefan cedează partea din avere cerută de restul familiei, chiar dacă avocații îi spuneau că în mod sigur el ar fi câștigat procesul.

Unchiul Nae, deputatul, deși „nu făcuse decât o vagă facultate de drept, avea o avere frumoasă, parte luată ca zestre, ca de pildă casa și o vie la Buzău, parte datorită politicii (...) Avea reputația că e și un spirit al realităților, că nu lupta cu morile de vânt”.

Unchiul Nae le propune lui Ștefan și cumnatului său să-și investească averea în fabrica lui de metalurgie.

Ștefan și Ela voiau să se mute în străinătate, la Paris sau Berlin. Dar, din cauza războiului aproape toți românii plecați se întorceau acasă. De aceea, au hotărât să închirieze „un apartament foarte încăpător și destul de curat, prin cartierul străzii Teilor”.

Elei îi place ideea de afaceri, așa că Ștefan primește propunerea unchiului Nae. Toată familia pune la bătaie un milion și jumătate – două pentru a licita o fabrică de metalurgie. Din păcate, Tănase Vasilescu Lumânăraru, „fost poate într-adevăr negustor de lumânări”, oferă două milioane cinci sute de mii pentru aceeași fabrică. Peste douăzeci și opt de zile Lumânăraru servea „cu șorț alb, în locul feciorului, niște gustări celor invitați și pe urmă a semnat un contract de asociație cu Nae Gheorghidiu”. Avocatul făcuse în așa fel ca Lumânăraru să nu poată plăti toată suma. Astfel, pierde suma depusă (un milion și jumătate) și nu mai avea drept să se prezinte la noua licitație. Nae îl numește director tehnic, ajutat de cumnatul lui Ștefan. Ștefan primește, mai mult de formă, conducerea biroului comercial.

Pe la sfârșitul lui februarie, unchiul Nae „a început să organizeze un fel de banchete la el acasă, invitând colegi parlamentari, oameni de bancă și demnitari influenți”.

„Pentru prosperitatea întreprinderii, femeile mai tinere și mai frumoase din familie erau savant distribuite, ca să fie alături de cei a căror bunăvoință trebuie să fie captată”. Bineînțeles că Ela „era momeala cea mai prețioasă”.

După a treia masă de acest fel, Ștefan nu a mai vrut să vină, deranjându-l gesturile libertine pe care și le permiteau față de soția lui oamenii influenți invitați de Nae.

Fabrica de metalurgie are probleme. Ștefan află că Lumânăraru nu se pricepe deloc. Mai târziu, descoperă că acesta, cu douăzeci de milioane în aur, nu știa să scrie și să citească, ci doar să se semneze. De aceea purta ochelari negri și avea întotdeauna lângă el un secretar.

Nae Gheorghidiu e foarte ocupat, pentru că băiatul lui, Nicușor, este foarte bolnav. Hotărâsc cu toții să cumpere un depozit de fierărie și armurărie veche de la Galați. Nae îl trimite pe Ștefan la minister să obțină aprobarea. Acesta nu poate pătrunde, multă lume intrând peste rând. Nae îl trimite direct la ministru acasă, la ora nouă seara, după ce vorbește cu el la telefon.

Ștefan constată, cu amărăciune, că oamenii merituși mor de foame în țara românească, iar canaliile se descurcă de minune.

După ce reușesc să cumpere fabrica văzută, la o săptămână, în preajma Paștilor, Ștefan iese din asociație.

3. E TOT FILOZOFIE ...

În a doua jumătate a lunii aprilie, Ștefan a avut o lucrare de seminar, care a fost o adevărată lecție despre „CRITICA RAȚIUNII PRACTICE”.

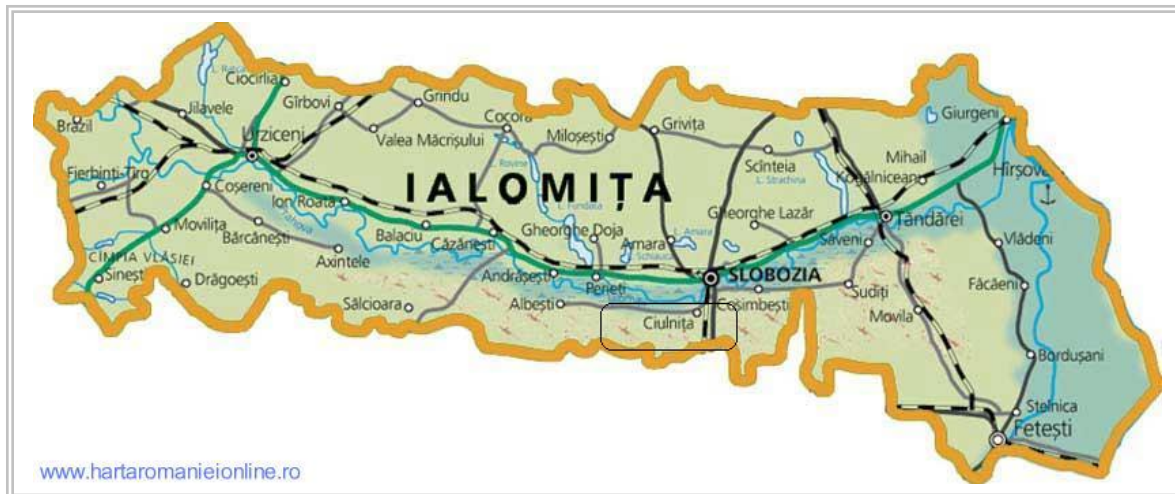
„Profesorul, foarte serios și foarte pretențios, obișnuia să lase pe catedră pe studentul care expunea lucrarea, iar el trece în rândul auditorilor, în prima bancă. Noutatea era acum că, spre deosebire de toți colegii mei, care-și citeau lucrările, eu vorbeam timp de o oră, despre tema dată, fără altceva dinainte decât o pagină cu note.”

Soția lui, care fusese prezentă în sală, a fost gravă și tăcută până seara. O intimidase aprecierea profesorului, a colegilor și a colegelor care îl înconjuraseră, felicitându-l.

Acasă, Ela îi mărturisește că nu pricepe nimic din filozofie, deși audiase doi ani cursurile, alături de Ștefan.

Soțul îi explică pe scurt cele mai importante sisteme filozofice.

Nu mult după lucrarea de seminar, au întâlnit, în primele zile ale lunii mai, pe Anișoara, o verișoară a lui Ștefan, „măritată cu un proprietar de moșie de pe lângă Ciulnița.”

De atunci au început să se întâlnească aproape zilnic. Au devenit, astfel, mondeni: mergeau la restaurante, grădini de vară, conacuri de prieteni, hipodrom. Ștefan nu apreciază aceste distracții, dar Ela se simte în largul ei.

Cu vechii prieteni, Ștefan achita întreaga notă la localuri. Acum, cu cei noi, nu-și mai permite decât să-și plătească propria consumație.

Ela începe să aibă grijă și de vestimentația soțului, care nu mai corespunde noului statut:

„Știam că la universitate trec printre studenții <bine>. Eram înalt și elegant, dar e adevărat că nu-mi făceam decât câte un costum de haine, pe care-l purtam până se uza și pe urmă îl înlocuiam cu altul. Cravată, de asemenea, cumpăram alta numai când cea de la gât era mototolită de-a binelea. Bineînțeles că și ghețele le pingeam cât timp cizmarul socotea că se pot pingeli cuviincios. Dar cum eram subțire, cum cumpăram obiecte pe care le credeam bune, n-aveam nici un motiv să fiu îngrijorat”.

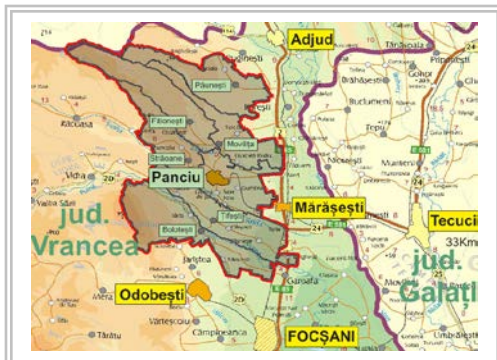
Soția îi sugerează să-și comande măcar două costume noi, șase cămăși: „am înțeles că în sufletul ei se petreceau comparații care nu-mi erau favorabile și că suferea, fără să spună, din cauza asta.

Simțeam că nici nu era singura inferioritate pe care mi-o găsea. Pare-se că snobii, pe care ea îi admira acum, aveau un stil al lor, pe care eu nu-l aveam, vedeam cum zi de zi femeia mea se înstrăina, în preocupările și admirațiile ei, de mine.”

„În casa Anișoarei, obișnuit acolo, cunoscusem un vag avocat, dansator, foarte căutat de femei, pe care le învăța, chiar pe cele mai reputeate ca dansatoare, un dans nou, la modă: tangou. Era uimitoare docilitatea cu care ele, atât de frumoase și calde, bune de îmbrățișat, executau în brațele lui mișcările pe care le dicta, răbdarea cu care refăceau de zece ori un pas, ca și autoritatea plictisită cu care le făcea observații. Venise și el de prin cabaretele Parisului, adus de război, și forma, cu noi, și alte vreo trei-patru perechi tinere, <banda noastră>, cum spuneau cu oarecare orgoliu femeile.”

„Nu, n-am fost nici o secundă gelos, deși am suferit atâta din cauza iubirii.”

Prima zi când a început neliniștea lui Ștefan din cauza lui G. a fost când au plecat „în bandă” cu Anișoara, de sfinții Constantin și Elena (cădea într-o sâmbătă și luni era o altă sărbătoare) la Odobești pentru trei zile.

De două-trei ori se schimbă locurile în cele trei automobile. De două ori, chiar Ela, soția lui, a deranjat pe toată lumea ca să-l aibă în mașină pe G, „dansatorul abia cunoscut cu două săptămâni înainte”. Ela stătea la mijloc, între ei doi.

După Valea Călugărească una din mașini are până și toți se opresc pentru reparații. Au întârziat o oră.

„Nevastă-mea a vrut să aibă ramuri dintr-un măr înflorit, puțin mai în devală de unde eram noi, iar el s-a oferit să i le rupă. S-au dus amândoi și ea și-a umplut brațele cu ramuri, de părea, blondă și cu ochii albaștri, o icoană împodobită. Plăcerea lor trecea nepăsătoare peste faptul crud de a sluji un pom. S-a lăsat fotografiată apoi, căci el era <asortat> cu tot soiul de nimicuri, ca un snob la curse, și firește <aparatură> nu lipsea.”

Ela se sprijină toată de G., cu plăcere, când urcă râpa.

Se opresc să prânzească la Râmnicu Sărat. Cât se spală pe mâini și se pudrează, locul de lângă G. este ocupat de alta. De aceea, Ela scoală pe toată lumea și-i mută la altă masă, ca să poată sta lângă G..

Ștefan nimereste între un domn bătrân și o doamnă urâtă. Ela a gustat din felul de mâncare al lui G. cu poftă. „La sfârșitul mesei au cerut singuri clătite.”

Au ajuns la Odobești la ora patru după-amiaza. Ștefan reușește ca să obțină o cameră la distanță de domnul G..

„În cele trei zile, cât am stat la Odobești, am fost ca și bolnav, cu toate că păream uneori de o veselie excesivă. Îmi descopeream nevasta cu o uimire dureroasă. (...) eu descopeream acum, treptat, sub o madonă crezută autentică, originalul: un peisaj și un cap străin și vulgar. Ei doi, oricum se formau grupurile, erau nedespărțiți.”

În penultima zi, G. întârzie la masă din cauza unei brunete mici și neastâmpărate. Ela întoarce capul spre intrare la două – trei secunde și se vede că suferă cumplit.

După masă, la jocul de cărți, Ștefan pierde suma cu care ar „fi putut cumpăra un automobil”.

Dimineața, reîntorși în cameră, Ștefan îi cere să se despartă. Ela se dezvinovățește, precizând că toate femeile din lumea bună flirtează, iar acest lucru nu este un păcat.

A doua zi, la opt seara, cele trei mașini se întorc în București. Au stat la fel ca la dus, Ela între soțul ei și domnul G..

Peste două zile, întreaga <bandă> merge la „deschiderea unui teatru de vară și de acolo la un restaurant de la șosea. Ce a fost la țară s-a repetat și aci.”

Ștefan, cu greu și-a stăpânit indignarea. O doamnă, încă tânără, „faimoasă frumusețe aventuroasă pe vremuri” remarcă luciditatea cu care își analizează partenera de viață.

Ștefan îi explică doamnei: „atenția și luciditatea nu omoară voluptatea reală, ci o sporesc, așa cum de altfel atenția sporește și durerea de dinți. Marii voluptuoși și cei care trăiesc intens viața sunt, neapărat, și ultralucizi”.

Ștefan se întreabă dacă soția lui va semăna peste douăzeci și cinci de ani cu această doamnă cu „eleganță de marchiză”.

4. ASTA-I ROCHIA ALBASTRĂ

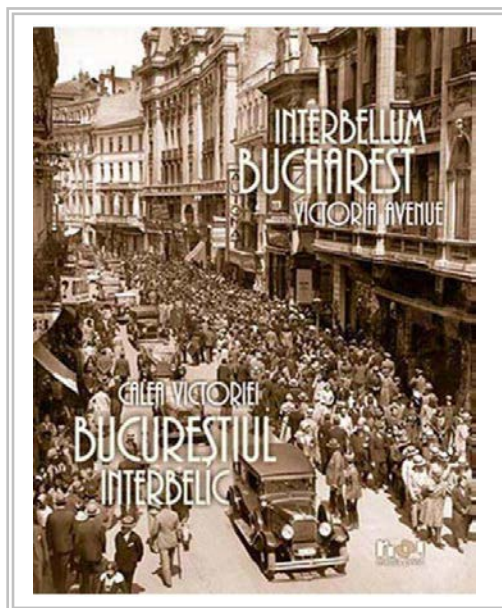
Ștefan nu i-a vorbit soției o săptămână. Peste câteva zile, la masă la prieteni, tânărul i-a făcut complimente unei femei frumoase. Aceasta i-a răspuns foarte binevoitor. Ceea ce a făcut soția lui la țară, a făcut și Ștefan în acea seară. G. nu era de față. Ela „era vânăta, glumea galben”.

Ela îi plătește cu vârf și îndesat comportamentul, stând mereu aproape în brațele lui G. la următoarea întâlnire a <bandei>. Ștefan îi cere să plece acasă. Soția lui nu vrea, așa că el pleacă singur. Culege de la un hotel „o cocotă destul de frumușică, voinică și nespuse de vulgară”. O duce acasă, în patul conjugal.

Ela vine peste vreo două ore. Supărată, pleacă trântind ușa.

După despărțire, Ștefan începe s-o caute prin restaurante, pe stradă, să le iscodească pe prietenele ei, dar nu o întâlnește niciodată și nu află nimic despre ea. El petrecea, pentru ca să nu se vadă faptul că îi e dor de ea și că suferă din dragoste. Slăbise și era alb la față. În a patra săptămână un prieten doctor și un profesor au fost de părere că are un ulcer al esofagului.

O întâlnește, totuși, în penultima zi de curse. Era zăpușeală și lume multă. Abordează o femeie de pe hipodrom și trece pe lângă soția lui. Aceasta suferea cumplit. O salută prietenos și-și vede apoi de drum. Peste câteva zile o întâlnește în fața chioșcului de ziare de la Independenței. O așteaptă. Ea „a avut o clipă de plăcere, nu de bucurie”. S-au tachinat. Apoi o conduce spre strada Olari, unde locuia împreună cu mătușa ei. Află de la ea că fusese plecată la bunica ei, la Vaslui, trei săptămâni și că are de gând să se înscrie din nou pentru licență la universitate.

Ca să o facă să nu observe o trăsură, cu care voia să plece acasă, Ștefan îi distrage atenția, întrebând-o: „Asta-i rochia albastră?”

La următoarea stație de trăsură și automobile Ela se preface că nu vede trăsurile libere. Soțul ei o însoțește pe jos acasă la mătușă, unde au ajuns pe la două. S-au plimbat apoi prin fața casei, înainte și înapoi, până s-a făcut ora trei.

Aceste scurte clipe erau cele mai importante din viața lui Ștefan: „Astăzi, când le scriu pe hârtie, îmi dau seama, iar și iar, că tot ce povestesc nu are importanță decât pentru mine, că nici nu are sens să fie povestite. Pentru mine însă, care nu trăiesc decât o singură dată în desfășurarea lumii, ele au însemnat mai mult decât războaiele pentru cucerirea Chinei, decât șirurile de dinastii egiptene, decât ciocnirile de aștri în necuprins, căci singura existență reală e aceea a conștiinței. Și, în organizarea și ierarhia conștiinței mele, femeia mea era mai vie și mai reală decât stelele distrugător de uriașe, al căror nume nu-l știu”.

S-au împăcat peste o lună, „când a venit cu brațele pline de crini târzii, ca o amantă, și am fost împreună toată luna august la Constanța. (...) Pe plajă, ea era încă extrem de frumoasă, mai ales când tot corpul i se făcuse ca grâul copt. Aproape înaltă, cu talia subțire și șoldurile vânjoase (...) aduna toate privirile. Puțin prea înalt pentru subțirimea brațelor și coapselor, făceam, totuși, cred, o pereche potrivită cu ea”.

În septembrie, întorși în București, au avut „o ceartă din cauza copilului așteptat. N-a vrut să-l aibă și a trebuit să stea în sanatoriu vreo două săptămâni. S-a făcut bine abia pe la Sfântul Dumitru.

Ștefan merge la Curtea de Argeș, la o pădure care făcea parte din moștenire. În compartimentul alăturat auzea „hohote de râs, comentarii, aprobări călduroase.”

Ștefan trece și el alături: un domn de vreo cincizeci de ani explica de ce românii trebuie să intre în război. Domnul Predescu pledează zgomotos pentru intrarea României în război. El crede că nădejdea românului e baioneta: „ - Domnule, când or intra ai noștri cu patul armei printre tunurile lor, o să fie jale, că ai noștri numai la scăfărlie trag.” D-l Predescu locuia în Pitești și era de meserie avocat.

„De altfel și la Cameră chiar, după câte reieșea din ziare, discuțiile nu depășeau mult adâncimea celor din tren.”

Ștefan, Ela și Anișoara au asistat la discuțiile din parlament, profitând de legătura de rudenie cu Nae Gheorghidiu.

Chiar un important membru al guvernului declară demagogic: „O armată, care vrea, învinge fără tunuri, fără mitraliere și fără cartușe. (...) Vom învinge pentru că soldații noștri se vor lupta cu baioneta – și nu e tun care să reziste baionetei românești – împotriva oricărui armament, iar când baioneta se va fi rupt, cu pumnii, cu unghiile, cu dinții...”

Ștefan nu-l apreciază pe unchiul său, avocatul Nae Gheorghidiu, deputat liberal, „al cărui spirit nu era decât o formă de lichelism, căci nu <făcea spirite> decât pe socoteala celor mai slabi ca el, ca să amuze pe cei tari, de care avea nevoie. Era un fel de clovnerie obraznică, menită să mascheze un egoism vulgar”.

Ștefan înțelege, melancolic, că nevasta lui nu mai are încredere în judecata lui.

Ștefan dă examenul de anul III, pe care îl amânase în iunie. Cu G. se întâlneau destul de rar „și avea o atitudine mai curând rezervată. Nu-și vorbeau decât foarte puțin.

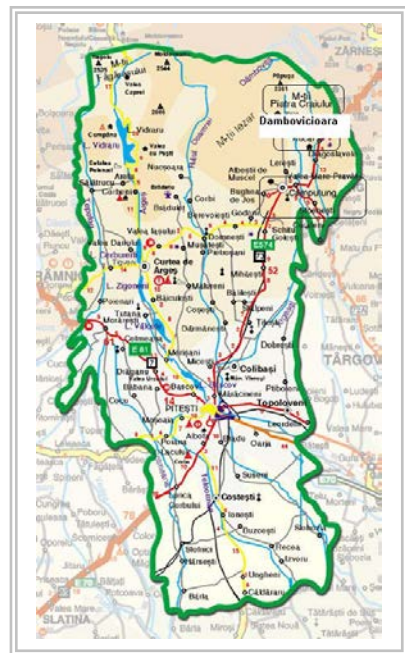
În decembrie, când au plecat pentru două săptămâni la țară, la Anișoara - pentru vânatoare și plimbări cu sania – a venit și d-l G.. Acolo, lui Ștefan i s-a părut ciudat faptul că Ela „s-a supărat pe Anișoara și a scurtat cu o săptămână această vacanță cu mese copioase și nici nu și-au mai vorbit”.

Ștefan începe să bănuiască faptul că nu se mai văd în lume Ela și d-l G „tocmai pentru că acum se văd când doresc, în vreo garsonieră”. Dar Ștefan nu a avut nici o dovadă în acest sens.

5. ÎNTRE OGLINZI PARALELE

În februarie, Ștefan era concentrat de două săptămâni la Azuga. S-a întâlnit în restaurant cu un prieten, care era venit cu automobilul. Acesta l-a luat pe Ștefan la București. Aceștia au ajuns după patru ore, noaptea. La ora unu și jumătate dimineața, soția lui nu era acasă, pentru că Ștefan se întorsese prin surprindere.

Când își revine din șoc, el pleacă pe la cunoștințe, rude, prieteni să-și caute soția. Înțelege „că totul e pierdut”, că trebuie s-o părăsească.

Ela vine a doua zi „abia, pe la 8 dimineața”. Nu-i dă nici o explicație soțului, care îi cere să plece. Peste câteva zile, el îi scrie că ar fi bine să divorțeze fără formalități și fără explicații multe. Ela acceptă.

Ștefan începe să sufere cumplit: nu mai poate mânca aproape deloc, slăbește foarte mult: „Am înțeles, mai mult ca oricând, legătura dintre moral și trup, pentru că era destul un incident sufletesc, ca să declanșeze suferința fizică.”

S-au întâlnit într-o zi la teatru. Era cu două bănci înaintea lui. A salutat-o degajat. Era mulțumit că o putea privi fără să pară că o face cu intenție. Fiecare întâlnire îi făcea bine. „Niciodată n-a apărut cu vreun bărbat.”

Altădată s-au întâlnit într-un restaurant de noapte, după ieșirea de la spectacol. El era însoțit de o tânără actriță foarte frumoasă, dar nu foarte talentată. Ela suferea, iar Ștefan simțea cum i se cicatrizează rănila.

Într-o zi, la ora prânzului, prin aprilie, Ștefan se întâlnește cu Ela într-o mare băcănie de pe Calea Victoriei. Discută prietenește. Ștefan nu o mai vede două- trei săptămâni.

„Într-o zi, un fost coleg de universitate, bun prieten” cu amândoi „pe vremuri, boem și ziarist acum”, îi spune cu nedumerire că mătușa Elei amaneta, la Muntele de Pietate, un inel. El nu știa că se despărțiseră.

Ștefan se interesează și află că de două săptămâni soția lui „e bolnavă în pat”. Face un pachet de cărți din librărie, alege un braț de flori și i le trimite cu câteva rânduri.

Peste câteva zile, Ștefan o trimite pe sora lui nemăritată să vadă ce face. A găsit-o acolo pe Anișoara, cu care se împăcase.

Peste vreo săptămână se întâlniră iar, pe Calea Victoriei, în dreptul Cafenelei Capșa. Ea era cu Anișoara și cu soțul ei. El o conducea pe actriță la teatru. Ea avea „aceeași privire de căprioară blondă, înjunghiată”.

În ziua de Sfinții Constantin și Elena, Ela era la curse, tot cu Anișoara și soțul ei.

După luni de zile au vorbit amândoi mai mult, plimbându-se prin hipodrom. „A fost o broderie de dialog aerian, amabilă tachinerie și comentarii despre lumea de la curse.”

Aceste întrevederi cu Ela îl făceau pe Ștefan să suporte mai ușor despărțirea: „O săptămână după ce o vedeam, eram totdeauna mult mai puțin obsedat de ea și aveam o senzație de vindecare.”

Într-o vreme începe parcă să o uite. Reluase studiile filozofice. Reușește să facă o descoperire filozofică. Când citește un articol de Giovanni Papini, care nici măcar nu era filosof, care expunea aceeași opinie ca și el, se prăbușește sufletește.

Încercând să refacă ceva din prezența soției, Ștefan scotocește prin sertarele unui mic birou din odaia ei de primire. Găsește, printre alte scrisori și nimicuri, un plic pe care nu îl descoperise în numeroasele scotociri de până atunci.

Scrisoarea era scrisă de Anișoara. Aceasta o chema pe Ela să doarmă la ea pe cincisprezece februarie, fiindcă Iorgu pleca la țară.

Se duce în vizită la Anișoara. Acolo aude tot felul de întâmplări legate de Nae Gheorghidiu. Află că unchiul său și Lumânăraru au făcut „o excelentă afacere cu statul. Fabrică muniții pentru armată, foarte scump plătite”.

Anișoara spune că nu-și aduce aminte bine dacă dormise Ela la ea cu patru luni în urmă. Iorgu însă confirmă. Ela și Ștefan se împacă și o lună de zile sunt în al nouălea cer.

Ștefan mai rămâne două săptămâni în București; pe urmă este concentrat. Însă aranjează „ca să petreacă vara la Câmpulung”. Găsește, pentru Ela, la o familie cunoscută, „o cameră mare, curată, cu sofale jumătate din cuprins, iar alături o odaie mică, pentru bucătăreasa adusă de la București.”

De la Dâmbovicioara la Câmpulung erau treizeci și ceva de kilometri. Ștefan putea veni destul de des ca să o vadă.

Ștefan era liniștit. Ela îi scria că e mulțumită, că niciuna din vechile cunoștințe nu e în Câmpulung. Aproape în fiecare zi, la popotă, primea o scrisoare care îl liniștea.

VI. ULTIMA NOAPTE DE DRAGOSTE

Ultima scrisoare îl „chema <negreșit> la Câmpulung, pentru sâmbătă, sau cel mai târziu duminică.”

Ștefan se străduise să obțină o permisie de două zile, dar nu reușise. De trei ori încercase, dar fără succes. Era hotărât să dezerteze, ca să ajungă la Câmpulung. La insistențele lui Orișan, căpitanul Dimiu îl lasă pe Ștefan Gheorghidiu să plece. Îi cere să spună că a fost trimis în recunoaștere spre Rucăr, dacă se întâlnește cu cineva.

Ștefan pleacă spre Giuvala, apoi spre muntele Ghimbav, apoi spre Piatra Craiului, spre muntele Păpușa, deasupra Iezerului.

„În valea dintre acești munți e Dâmbovița.”

Ajuns dimineața în piața Rucărului, caută o trăsură pentru Câmpulung. Ajunge la Dragoslavele, apoi la Mateiaș.

La Câmpulung, Ștefan se plimbă cu Ela prin stațiune. Apoi își petrec timpul în intimitate. Gestul soției de a-și aprinde țigara îl surprinde neplăcut pe Ștefan. Își aduce aminte că, până la raidurile lor mondene, soția lui i se scotocește inferioară. Mai târziu a descoperit că neștiința în

îmbrăcăminte e un fel de dovadă de <lipsă de rasă>. Când află de la Ela că a doua zi e consiliul de coroană, Ștefan devine bănuitor. E surprins când soția îi cere să treacă o parte din lirele englezești de la Banca Generală pe numele ei. Înțelege că femeia voia ca, „adăpostită de griji, să se despartă” de el. Supărat, Ștefan iese singur să se plimbe. Oprit la o masă, îngheață: „pe partea cealaltă a bulevardului trecea G. într-un costum de culoarea nisipului, parcă nou, cu cravata roșie, în capul gol. Cu mustața mică neagră, cu obrazul ras proaspăt și pudrat, cu mersul elastic, atrăgea luarea-aminte a tuturor”.

Ștefan nu se mai îndoiește că domnul G. venise pentru Ela în Câmpulung și că îi era amant. Merge la soție și îi spune că l-a întâlnit pe colonel, care i-a dat ordin să plece imediat la regiment. Pe drum, este oprit de

locotenent-colonelul, ajutorul comandantului și e obligat să se întoarcă pe loc la Dâmbovicioara.

Se închide într-o cameră de hotel și face planul răzbunării: la zece seara se va ascunde pe o uliță vecină, de unde poate supraveghea intrarea și ieșirea din casă.

Chelnerul îl anunță că îl așteaptă jos colonelul. Acesta îi spune că dacă nu merge cu el, îl arestează imediat. Ștefan adunase în el „umilință, neliniște și furie”.

Îl convinge pe colonel să treacă pe la el. Ela îi arată o scrisoare de la d-l G., care îi cere voie să o viziteze, fiind venit să-și vadă mătușa și niște verișoare în Câmpulung. Ștefan se mai liniștește.

E sâmbătă, iar peste două zile, într-o luni, e Sfânta Maria.

Stând de vorbă cu colonelul, Ștefan află că un jurnalist din București i-a spus că a doua zi va fi un consiliu de coroană. Îi spune apoi că îl cheamă Grigoriade; are vreo treizeci de ani, ochi mari și mustața mică, neagră. Colonelul îl mai văzuse și altă dată în Câmpulung: „Vine așa, câte două - trei zile, și pleacă.” Află de la colonel că G. avea în plan să stea până luni, marți la Câmpulung și că era în oraș de două săptămâni. Îi bătuse pe toți la table și le-a luat mulți bani. Cât juca, le povestea despre el: la Paris, „după ce și-a tocat averea” rămăsese fără un ban. Angajează pe Caruso pentru un concert și semnează, dar cu condiția că are drept cu o lună înainte să renunțe la concert, plătiind o sumă destul de mică. Tipărește afișe,

anunță în ziar și vinde vreo cincizeci de bilete. Pe restul le comercializează pe sub mână, cu prețuri de șase - șapte ori mai mari. Se vând toate. Cu o lună înainte îl anunță pe Caruso că renunță la concert, plătește despăgubirea și restituie cumpărătorilor doar banii care erau scriși pe bilet. Restul i-a băgat în buzunar. „Un an a trăit larg la Paris, din ce-a câștigat din afacerea asta.”

Apoi colonelul îi povestește că G. avea o iubită în București. Când femeia era la el în garsonieră și îl credea pe soțul ei plecat pentru trei zile, ea se hotărăște să rămână toată noaptea la Grigoriade, dar pentru orice eventualitate, trimite acasă un plic desfăcut, ca din partea celei mai bune prietene prin care aceasta o roagă să vină să doarmă la ea, că îi este urât singură, fiindcă soțul ei e plecat. Dar soțul petrecuse noaptea tocmai cu această prietenă. Soția nu spune nimic și pleacă. O roagă pe altă prietenă, care avea același nume ca cel de pe bilet, să mintă că a fost la ea, ca soțul să nu divorțeze de ea.

Ștefan e hotărât să se întoarcă la Câmpulung și să o omoare pe Ela, după ce o găsește cu d-l G..

Își amintește de petrecerea pe care a dat-o când au sărbătorit doi ani de căsnicie. Au avut douăzeci de persoane invitate. Își dă seama că acestea nu îl priveau cu invidie, cum credea el, ci cu ironie.

Își aduce aminte de începutul toamnei, când insistase pe lângă Ela să păstreze copilul, care probabil nu era al lui.

Nu reușește să-l convingă pe Vasile să-l ducă înapoi la Câmpulung. O ia pe jos spre unitate. Aleargă cinci kilometri la deal. În aceeași zi în care plecase la Câmpulung se întorsese la unitate. Își anunță tovarășii că va fi inspecție.

Duminică, la patru după-amiaza, toți sunt anunțați să se pregătească. Se împarte muniția de război. Dimiu este avansat. Acum este maior. Îi anunță că a început războiul. Le dictează ordinul de luptă.

Ștefan Gheorghidiu scrie, „lungit în iarbă, acest întâi ordin de luptă al armatei române în războiul cel mare, pe o carte poștală”.

Ștefan Gheorghidiu, care comanda plutonul I, compania a noua, este anunțat că va fi vârful avangardei regimentului.

CARTEA A DOUA

7. ÎNTÂIA NOAPTE DE RĂZBOI

O oră, în tabără e o învâlmășeală de neînchipuit. Ștefan e uluit de faptul că va năvăli, ca în cărțile de citire, asupra dușmanilor.

De patruzeci de ani nu mai fusese război, din 1877, când avusese loc Războiul de Independență.

Gândindu-se că oricum va muri până seara la zece, Ștefan nu-și ia bocanci și haine groase. În momentele acestea, Ștefan se simte mai aproape de militarii din jur decât de mama și de surorile lui.

Nu mai poate dezerta, ca să-și pedepsească soția infidelă: „n-aș vrea să existe pe lume o experiență definitivă, ca aceea pe care o voi face, de la care să lipsesc, mai exact, să lipsească ea din întregul meu sufletesc.”

„Lipsit de orice talent, în lumea asta muritoare, fără să cred în D-zeu, nu m-aș fi putut realiza – și am încercat-o – decât într-o dragoste absolută.”

Nu e lăsat să mai atace el primul.

Prima răpăială de focuri de armă îi rămâne în minte lui Ștefan. Trec peste graniță, în Transilvania. Un colonel este ucis. Plutonierul Bela Kios, amicul lui Ștefan, este luat prizonier. Dintr-o casă iau un bărbat beteag drept călăuză.

Trec peste un pod minat, care sare în aer abia a doua zi, sub o căruță.

Când se apropie de Bran, o rachetă îi face pe soldați să se arunce în șanțurile șoselei. Incertitudinea era de neîndurat. Era cumplit să nu știi ce se întâmplă înainte.

Ștefan și colonelul atacă Măgura Branului. Acum cad primii răniți. Reușesc să intre într-un unghi mort, unde nu pot fi nimeriți. Două tunuri trag în plin în coloanele de soldați de la opt - nouă kilometri.

Ștefan scapă de un glonț, lăsându-se repede la pământ. Glonțul a lovit un bolovan mare, după care era ascuns capul sublocotenentului.

Înaintează și la un moment un ofițer îi sare de gât lui Ștefan și vrea să-l ia prizonier. Constată cu toții că era tot român.

După câteva atacuri, românii își dau seama că nu e bine să pornești lupta cu o armată numeroasă noaptea, ci doar cu oameni puțini.

Ștefan regretă că are doar douăzeci și trei de ani și că s-ar putea să moară în curând. Ștefan se gândește că n-a crezut în Dumnezeu și nici acum, când se scaldă în moarte, nu crede.

Este opt septembrie, Sfânta Marie. Ofițerii își amintesc de soțiile și fiicele care se numesc Maria.

Ștefan hotărăște să facă scrisoarea de donație pentru Ela.

Pe la trei noaptea primesc ordin să ia în zori Tohanul Vechi, la vreo cinci kilometri de acolo. Ștefan cucerește satul aproape singur cu locotenentul Voicu, cel care îl înhățase de gât ca prizonier.

Compania căpitanului Corabu se remarcă în luptă. Soldații îl iubesc, cu mândrie că au un asemenea șef. Compania lor era cea mai bine hrănită și cea mai tihnită, datorită disciplinei aprige impuse de Corabu celor ce îl aprovizionează și posturilor de veghe.

8. FATA CU OBRAZ VERDE LA VULCAN

La Vulcan, în a treia zi, colonelul îl cheamă pe Ștefan și îi dă ordin să plece cu o secție în sat, ca să facă poliție și anchetă. Câteva românce au venit să se plângă de unguri și de faptul că țiganii au jefuit unele case.

O fată de vreo cincisprezece – șaisprezece ani, mijlocie de statură, cu obrazul oval, cu ochii verzi, cu părul roșu, furuse un șorț și o umbreluță roșie. O arestează. Pentru că se aud focuri de armă, o trimite înapoi acasă.

Constată, umilit de credința lui în superstiții, că atunci când poartă mănușile de piele brună „totul se rezolvă ușor”.

Își dorește să trăiască, ca să poată reveni în Vulcan în timp de pace, ca să o întâlnească din nou pe fata cu trup de șerpoaică.

A doua zi, pe la trei, primesc ordin să ocupe Codlea, apoi Țintar. După o „scurtă și vehementă încăierare”, ajung pe malul Oltului. Inamicul se retrage pe celălalt mal, deluros.

3. ÎNTÂMPĂRI PE APA OLTULUI

Un țăran mustăcios vine și îi anunță că în sat sunt „două fete spioane”.

„Sunt două surori care s-au avut bine și cu ofițerii unguri, că sunt frumușele, iar acum le trimit mereu știri, dincolo.”

Gheorghidiu este trimis iar să vadă ce e cu Maria și Ana Mănciulea. I se ordonă să le aresteze. Caporalul le ia cu ei când primesc ordin de plecare. Le trimite apoi la brigadă. A doua zi află că vor trece Oltul la Rrihalma.

Patru batalioane au fost respinse. Compania lui Corabu a trecut Oltul.

Trupele române au făcut opt sute de prizonieri și au luat tot malul Oltului. Colonelul a trecut apa noaptea, cu prima companie, fără să fie simțiți.

Compania a doua a fost surprinsă în apă și a pierdut jumătate din oameni. Colonelul a fost omorât.

Ordonanța îl anunță pe Ștefan că Maria Mănciulea, „spioana de ieri noapte”, „a trecut Oltul în fruntea unui regiment... ca să-i arate drumul”. Generalul de la divizie i-a dat o mie de lei și o pereche de bocanci.

Când a fost rănit, Ștefan i-a văzut într-o vitrină din București, „fotografia alături de regina și doamnelor

de onoare de la palat. Aveam să aflu că are <Virtutea militară> de aur și citesc în gazete întâmplarea ei, fără complicația cu arestarea sub bănuială de spionaj. La Iași aveam s-o văd din nou, căutându-mă bucuroasă în grădina Copoului și arătându-mi că a fost înzestrată și luată la un spital sub îngrijirea reginei. Ba acum am auzit că e și în cărțile de citire.” Regina a luat-o în îngrijirea ei, înzestrând-o și trimițând-o la un spital din Iași.

Seara, prima dată de la intrarea României în război, militarii mănâncă la masă și dorm într-un așternut.

4. POST ÎNAINȚAT LA COHALM

Batalionul lui Ștefan înaintase bine, la zece kilometri peste dealurile de dincolo de Olt, în Cohalm (un orașel cu case săsești, cu porți înalte și ferestre ca de cetate). „E așezat la întâlnirea a două văi.”

E septembrie. Civili se ascund cu toții în case. Un flăcău din satul Stena vine să-i roage să intervină, pentru că ungurii îi jefuiesc. Gheorghidiu primește ordin să rezolve situația. Reușește să cucerească satul, pentru că toți ungurii au fugit. Apoi s-au întors de două ori mai mulți. Un soldat român rămăsese să păzească satul. Comandanții lui Ștefan cer să fie arestat, ca spion. Peste o săptămână, la brigadă, acel soldat a fost făcut caporal.

Ofițerii discută despre lupta de la Verdun, pe care o compară cu cea de la Olt sau de la Bran. Unii susțin că cea de la Verdun nu a fost mult mai importantă, alții afirmă că da.

Gheorghidiu face pe grozavul, luând în brațe un obuz neexplodat.

Corabu și Orișan îi opresc pe unguri să intre în sat. Aceștia se retrag. Plutonul lui Gheorghidiu este trimis în pădure, să observe dacă ungurii revin în timpul nopții.

Află de ce este trimis el în misiuni riscante: „Trimitem pe Gheorghidiu, că acela execută întotdeauna ordinele întocmai...” Ștefan îngheață de frig, pentru că e îmbrăcat tot cu hainele pe care le avea pe paisprezece august. Acum e sfârșit de septembrie.

Sergentul Voicu propune ca doi oameni să se culce peste el, ca să-l încălzească. Toți au suferit de frig, dar nu au spus nimic despre asta decât dimineață. Batalionul pleacă spre Bogata, la cartierul diviziei. Trec Oltul pe un pod de vase.

Din cauza frigului îndurat, Ștefan Gheorghidiu se îmbolnăvește de intestine. Îi e rău trei zile. Doctorul vrea să îl trimită în țară la spital. Ștefan nu acceptă să plece acasă pentru că e bolnav de stomac: „Să plec de pe front din cauză că am <scaune> dese?”

A patra zi, când regimentul pleacă, Ștefan se urcă într-un furgon [n.n.vehicul militar tras de cai de obicei acoperit, care servește la transportarea bagajelor, a alimentelor, a munițiilor] de bagaje” și fără să mai spună o vorbă doctorului, pleacă și el.

5. NE-A ACOPERIT PĂMÂNTUL LUI DUMNEZEU

Divizia lui Ștefan primește ordin să mărșăluiască rapid spre Sibiu. Ștefan constată că serviciul de recunoaștere este mediocr, conducerea militară ignoră principiile esențiale ale războiului.

Urmează „una dintre zilele cele mai grozave” din viața lui Gheorghidiu, „durabilă halucinație de foc și de trăsnete”.

Unitatea lui Ștefan descoperă două furgoane de bagaje părăsite în fugă de dușmani. Găsesc ciocolată, dulceață, scrisori, ziare nemțești și două putine de brânză.

Ștefan citește ziarul nemțesc și află vești despre București, scrise în germană. Ștefan asistă la organizarea armatei inamice pe șaptesprezece / treizeci septembrie 1916, în fața satului Săsăuș. Nu înțelege logica ordinelor primite de plutonul său.

Marin Tuchei constată neîntrerupt, bocind întruna: „- Ne-a acoperit pământul lui Dumnezeu.”

„O explozie de obuz e ca o ciocnire de trenuri. Cine ar putea suporta șase-șapte sute de ciocniri de tren într-o singură zi?”

Câțiva oameni din plutonul lui îi povestesc: „au văzut un obuz care i-a tăiat capul lui A Mariei...”

- Și fugea, așa fără cap, după d-voastră, domnule sublocotenent.
- A mers ca la vreo patru - cinci pași și pe urmă a îngenuncheat și a căzut.”

De trei ore stăteau sub focul dezlănțuit al artileriei.

Orișan le lăsase bilețele ca să găsească drumul spre regiment. Doar șaptesprezece lipseau, fiind omorâți de obuzele nemțești.

Ștefan se întreabă dacă altul în locul lui s-ar fi purtat mai demn. Această întrebare l-a obsedat „încă din ultimul an de liceu”. Oare era inferior celorlalți de vârsta lui? „În aceleași împrejurări, alții cum s-ar fi comportat?”

Ștefan se mai întreabă:

„Sunt dintr-un neam inferior? Ce aş fi făcut dacă aş fi fost la Verdun, sau dacă aş fi pe Somme, în uraganul de obuze unde trag mii de tunuri odată. E aceasta inferioritate de rasă?”

În note, naratorul povesteşte că acea zi a fost groaznică pentru el: „timp de nouă ani, am re trăit-o mereu, în vis, deşteptându-mă în zorii zilei totdeauna transpirat şi istovit.” Naratorul mărturiseşte că a citit multe studii militare şi amintiri ale soldaţilor.

Cei o sută şi ceva de oameni care au supravieţuit focului celor două baterii nemţeşti se încordează şi pornesc la drum.

6. WER KANN RUMANIEN RETIEN?

În drum găsesc câteva poduri arzând mocnit. După aproape treizeci de km de marş istovitor, ajung din urmă batalionul, în marginea Nagy-Varosului.

Militarii primesc, prima dată după intrarea României în Primul Război Mondial, scrisori din ţară. Ştefan pune scrisoarea de la Ela şi de la mama lui în sertar, fără să le citească.

Orişan îi spune lui Ştefan că a citit ziarele nemţeşti şi că la Turtucaia au fost luaţi douăzeci şi cinci de mii de prizonieri români.

Orişan vrea să plece cu vreo misiune la Bucureşti ca să le deschidă ochii parlamentarilor influenţi, pentru a înţelege că războiul românesc este condus prost. Ştefan îl sfătuieşte să renunţe, pentru că oricum nu poate schimba nimic.

Când citeşte scrisoarea de la Ela, îşi aminteşte cât a suferit din cauza ei:

„Acum totul e, parcă, din alt tărâm, iar între noi abia dacă e firul de aţă al gândului întâmplător.”

Corabu le arată trei cai frumoşi, pradă de război şi unul cumpărat cu bani mulţi. Plănuieşte să-şi facă un grajd de cai de curse.

Deşi ostaşii credeau că pleacă abia peste o săptămână, seara, brigada lui Ştefan primeşte ordin de plecare. Merg pe ploaie prin noroi, de la ora nouă până la miezul nopţii.

De la o vreme, oboseala îi „dă ca un val de nebunie. De trei zile şi trei nopţi n-a dormit decât două ore cu o seară înainte, în şanţul şoselei şi două ore după-masă.

Artileria nemţilor începe să tragă, ca şi cu două zile înainte. La un moment-dat românii trag tot în români, din greşală şi fac vreo câţiva morţi.

Este tras în groapa de obuze, pentru că are mănuşa plină de sânge şi „un deget atârna îmbrăcat şi el în mănuşa lui, în jos, prins parcă numai într-o aţă”.

Aleargă singur cinci-şase sute de metri printre gloanţele nemţilor şi reuşeşte să ajungă în pădure. Ambulanţa îi duce la un post de prim-ajutor. De acolo vor fi luaţi de ambulanţa-automobil a diviziei: Ştefan găseşte printre răniţi un grup de nemţi. Încearcă să intre în vorbă cu unul din ei. „A luptat în Rusia, a fost şi la Verdun.” Întrebat de Ştefan cum i s-a părut lupta din acea zi, acesta răspunde: „ - Pentru mine e cea mai grea, de vreme ce am să mor pe aici, iar din alte părţi am scăpat.”

Îi explică faptul că războiul are regulile lui, pe care românii nu le respectă, pentru că nu le cunosc. Unele lupte le-au câştigat românii din întâmplare, pentru că i-au luat prin surprindere pe nemţi. Ofiţerul german e pe moarte, deoarece câteva gloanţe îi trecuseră prin pânţec.

Batalionul e înjumătăţit: „Sunt patru ofiţeri morţi, câţiva răniţi, compania mea, înconjurată, e prizonieră cu toţi ofiţerii.”

7. COMUNICAT APOCRIF

Doă sute de răniţi, printre care şi Ştefan, sunt duşi cu trenul sanitar. E uimit de atmosfera de sărbătoare din Braşov şi Sinaia, care contrasta puternic cu ceea ce se întâmpla pe front.

Ajuns în Bucureşti, mama îl întâmpină la gară. Deşi se arată foarte iubitoare şi grijulie, Ştefan o simte ca pe o străină. Din momentul primirii moştenirii, când mama l-a tratat cu ostilitate, s-a îndepărtat sufleteşte definitiv de ea. Nu i-a spus nimic de soţia lui.

Pleacă apoi cu trenul la spitalul din Iaşi. Cât timp Ştefan este în spital, luptele se dau acum în Carpaţi, la optzeci de km depărtare.

La spital a fost adus şi Orişan, „rănit la mâna dreaptă de o schijă de obuz.” Deşi acum stăteau în aceeaşi rezervă, nu ştiau nimic din viaţa personală a celuilalt. Corabu reuşise „să ia Muntele Roşu, să facă prizonieri, capturând mitraliere şi material.” Ceruse comanda unei brigăzi pentru a cuceri Muntele Roşu. A doua zi i se ia comanda şi muntele este din nou pierdut. Acum, căpitanul Corabu primeşte ordin să-l cucerească iar.

Ştefan se întreabă de ce unui astfel de ofiţer nu i se dă o comandă mai importantă.

Iorgu, soţul Anişoarei, care e <voluntar> la corpul de armată îi duce repede la spitalul din G., deoarece a fost adus Nicolae Zamfir, care a fost rănit grav.

„Printr-un ordin al Ministerului de Război gradele inferioare, dacă au avere, sunt scutite de front. (Li se cere

numai să puie un automobil la dispoziția cartierului, iar ei, atașați pe lângă automobil, capătă numele de <voluntari>.” Zamfir are picioarele retezate și capul bandajat.

Ștefan trebuie să părăsească spitalul. Îi scrie soției că sâmbătă sosește în București. El povestește: „M-a așteptat cu o serie întreagă de demonstrații, care altădată m-ar fi înnebunit de emoție și plăcere. Casa e toată luminată (cu sturile căptușite bine, firește, ca să nu se vadă afară) ca pentru sărbătoarea de Paști, masa e albă, sclipitoare de cristaluri și flori, vinul rar. E o intenție de supeu în doi, ca într-o <cameră separată> de restaurant de petreceri. Îmi e imposibil să nu-mi fac socoteala că aş putea avea toate acestea numai cu 10 monede de aur și încă fără obligația de a surâde.”

Ela e supărată că mama lui Ștefan nu i-a spus că soțul ei este rănit.

Ștefan își spune în gând: „Și cum se cunoaște că a îmbătrânit. Nu simte că, așa, destul de trupeșă cum a devenit, nu mai prind anumite grații. De altfel tot armamentul ei cuceritor e parcă demodat și nefolositor ca acele tranșee puerile din munții graniței.”

*

A doua zi foarte mulți cunoscuți au venit să-l viziteze. Au discutat banalități.

În corespondență descoperă o scrisoare anonimă. I se spune că soția îl înșela cu Grigoriade.

„Îi poți găsi oricând între șase – opt în strada Rozelor opt bis, unde merge la el. Căci poate că acum n-o avea nerușinarea să-l aducă tot la d-ta acasă.”

Ștefan îi arată scrisoarea, zâmbind. Ela pălește, apoi se liniștește când îl vede pe soțul ei foarte calm.

Recunoaște că a ieșit cu Anișoara, Iorgu și G. la teatru și apoi la restaurant, dar că e o calomnie faptul că are o relație cu el.

Zâmbind, o întreabă:

„- Ascultă, fată dragă, ce-ai zice tu dacă ne-am despărți?”

„Mă gândesc halucinat că aş fi putut ucide pentru femeia asta... că aş fi fost închis din cauza ei, pentru crimă.”

„A doua zi m-am mutat la hotel pentru săptămâna pe care aveam s-o mai petrec în permisie. I-am dăruit nevastă-mi încă o sumă ca aceea cerută de ea la Câmpulung și m-am interesat să văd cu ce formalitate îi pot dărui casele de la Constanța. I-am scris că-i las absolut tot ce e în casă, de la obiecte de preț, la cărți... de la lucruri personale, la amintiri. Adică tot trecutul.”

Bibliografie

Petrescu, Camil, „Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război”, Editura pentru literatură, București, 1962. Imaginile au fost preluate de pe Internet, din ecranizarea „Ultima noapte de dragoste” (1980).